

LA GUERRA DE SUCCESSION A TERRASSA

Terrassa a començaments del segle XVIII

Terrassa, en aquella època estava dividida en dos termes, diferenciats en la Universitat de la Vila i la Universitat Forana de Sant Pere. Cadascun dels dos termes, disposava dels seus propis òrgans de governs, estaven separats administrativament i només es reunien periòdicament, en un Consell General, on participaven els tres principals consellers de cada Universitat. Cada Universitat, a més, tenia una fiscalitat i uns serveis propis. Aquests serveis eren la carnisseria, la taverna, i els hostals.

Terrassa era el primer nucli en importància de població del Vallès, amb uns 2.500 habitants (1.600 la Universitat de la Vila i 900 la Universitat Forana). També era una de les principals viles catalanes en la producció de teixits de llana, els anomenats draps, a part de dedicar-se també a l'agricultura, especialment el conreu de cereals que estava estimulat per la presència urbana. Sant Pere era un nucli rural, i Terrassa un nucli artesanal.

Hi convivien cinc estaments socials, sent el primer els senyors feudals, representants per la família dels Sentmenat i amos del Castell de Vallparadís, i per la família dels Fizes, castlà del Castell-Palau de la Vila; un grup de ciutadans honorats, homes de negocis i rics pagesos, en tercer lloc, trobaríem pagesos i el grup d'oficis artesanals, amb predomini de paraires i teixidors; després hi hauria l'estament més baix de la jerarquia laica, els pagesos pobres, jornalers, aprenents i criats, i el darrer estament social, el cinquè, estaria representat pels membres de les comunitats religioses de les esglésies del Sant Esperit i les de Sant Pere.

La Universitat de la Vila

La Universitat de la Vila comprenia l'actual Raval de Montserrat i el carrer de Sant Pere, dels Gavatxons, la Font Vella, el de Joc de Bitlles (avui carrer de la Palla), la Plaça Major, lloc on se celebraven els mercats (l'actual Plaça Vella), amb l'església parroquial del Sant Esperit, i els carrers de l'Església, del Vall, Inferior (l'actual Baix Plaça), de la Unió, Cremat, Joc de la Rutlla (l'actual Rutlla) i el carrer Major i el carrer del Portal Nou, tot i que també s'havia començat a construir fora de les muralles de l'antic Castell Palau, sobre els antics fossars i a l'inici dels camins cap a Sant Pere, Sabadell, Barcelona i Manresa. També hi havia el convent de Sant Francesc de l'ordre dels Pares Recolets (que es troba en l'actual Plaça del Dr. Robert).

La Vila passava de les tres-centes cases i tenia uns 1.600 habitants. La seva principal activitat econòmica era la producció de "draps", tot i que també hi havia una activitat agrícola important. Hi havia un mestre i un notari i dos cirurgians. També trobem una sèrie d'arrendaments com són la fleca, el peix salat, la mesura i l'oli, l'aiguardent, els drets del vi, la imposició, la carnisseria.

L'organització municipal estava formada per un batlle. Després hi havia el Consell de la Vila, formada per tres consellers, dels quals el primer era conseller en cap, i un total de dotze persones que formaven el consell ordinari, anomenats jurats, que es reunien en una sala construïda sobre la sagristia de l'església del Sant Esperit. També hi havia el el Consell General, que es reunia per casos extraordinaris i que estava formada per 30

persones. A més trobem una sèrie de càrrecs que feien la funció de “funcionaris”: dos obrers, que tenien cura de les obres públiques i de la neteja, el prohoms, que representava els gremis, els tres oïdors de comptes, que s’encarregaven d’examinar i aprovar els comptes municipals, el clavari que controlava el cobrament dels impostos municipals i els dos mostassafs càrrec que vetllava pel contrast dels pesos i mesures que servien per a la venda del pa, el vi, l’oli. També hi havia dos síndics, que representaven la Universitat de la Vila a les corts i dos diputats, que eren les persones de recollir els impostos acordats per les corts.

El sistema d’elecció dels dirigents i representants locals es feia mitjançant la insaculació. Amb aquest sistema s’escollien els càrrecs de govern el dia de Sant Andreu, 30 de novembre, mitjançant un sorteig. Un infant treia d’un sac els noms de les persones que ocuparien els càrrecs municipals. Prèviament en el mes de febrer s’escollien les persones que serien insaculades en el proper sorteig. Els dos mostassafs eren insaculats el 13 de desembre, diada de Sant Llúcia i també el clavari, però aquest, cada dos anys. I triennalment, el 6 de gener, s’escollia al batlle.

La Universitat Forana de Sant Pere

El terme de la Universitat Forana de la vila, separat de la Vila de Terrassa, a partir d’un privilegi del Lloctinent General de Catalunya de 1562, comprenia fins els límits de l’actual Vallès Occidental, i en ell es trobava el poble de Sant Pere i també diferents cases i masies, disseminades per tot el terme, amb dos únics nuclis de població concentrada als anomenats carrers de Sant Pere i de Sant Quirze, sent l’agricultura la seva principal activitat. Estava comunicat amb la Vila pel pont de Sant Pere.

Les parròquies de Sant Pere, Sant Quirze de Galliners, Sant Julià d’Altura, Sant Vicenç de Jonqueres, Sant Martí de Sorbet, Sant Miquel de Toudell i Santa Maria de Toudell formaven l’extens terme de la Universitat Forana, la primera és l’actual barri terrassenc de l’Antic Poble de Sant Pere, tot i que també comprenia una extensió territorial que envoltava la vila, la segona és el municipi de Sant Quirze del Vallès, la tercera i la quarta pertanyen a la ciutat de Sabadell, i les tres darreres al poble de Viladecavalls. La part forana, també comprenia, evidentment les esglésies de Sant Pere que pertanyien al poble de Sant Pere.

En el terme forà hi vivien unes 900 persones i estava organitzat municipalment de la mateixa manera que la Universitat de la Vila. Tenia, però, algunes variacions. Comptava amb dos batlles, un per a Sant Pere i l’altra per a les parròquies, tres consellers, dos prohoms, tres oïdors de comptes, sis jurats per a Sant Pere i sis jurats més que representaven a les parròquies. També hi havia un clavari i dos mostassafs, un d’ells representant de les parròquies.

Els primers anys del conflicte

La vila de Terrassa va veure començar el primer regnat de Felip V, sense poder assistir a les Corts, ja que en les primeres corts convocades pel rei Borbó els anys 1701-1702, va veure rebutjada la seva representació. Aquest fet, devia anar calant un sentiment antiborbònic entre els principals homes de poder al sentir-se menyspreats. L’origen francès del nou rei, tampoc va ajudar a despertar gaires simpaties. La població terrassenca, es

malfiava del francès, entre d'altres qüestions, pel mal record de la Guerra dels Segadors, on la soldadesca va saquejar la vila i va executar una trentena de persones.

A Terrassa, en el mes de maig de 1705, els vigatans van plantar a la plaça Major de la vila, un pasquí a favor de l'Arxiduc on s'incitava a la revolta, tot oferint armes, vestits i una paga. A principis de setembre, Terrassa manifestà públicament la seva adhesió i obediència a la Casa d'Àustria i envia un grup de 30 sometents al camp de batalla de Barcelona obeint a la crida del príncep Jordi d'Hessen Darmstadt, cap dels exèrcits aliats. També en el mes d'octubre es van enviar a Barcelona un centenar d'homes.

Terrassa a partir d'aquell moment va ser vila austriacista i no va decantar la seva fidelitat al llarg del transcurs de la guerra, tal com van fer algunes viles catalanes.

Durant els mesos següents s'envià a més grups de sometents, cavalls, diners i provisions per lluitar contra els filipistes. Aquesta solidaritat, també es va veure durant els anys següents. Així, per exemple, les dues Universitats, a principis de 1706, envien palla per l'Hospital Militar de Barcelona; al setembre de 1706, la Universitat Forana envia gent per a treballar a les fortificacions de Montjuïc; durant tot l'any 1707, també la Universitat Forana crida diverses vegades el sometent per a anar a lluitar; l'octubre de 1711, la Vila, envia diners i a un grup de terrassencs a treballar a les fortificacions d'Hostalric, assetjada pels francesos; i a començaments de 1713, és la ciutat de Girona, també assetjada pels francesos, la que rep provisions provinents de les dues Universitats.

Al llarg de la guerra el sometent es va alçar varies vegades, a més, d'altres terrassencs s'allisten en l'exèrcit i per tant la participació es molt activa, i troben terrassencs tant ferits com morts a causa dels combats. A tall d'exemple, pel maig de 1706, Isidre Balasch i Bosch, habitant de la parròquia de Sant Pere, protegint el convent dels caputxins de Montcalvari, a Gràcia, va morir ferit per una bala d'artilleria. Balasch i Bosch era per aquelles dates el clavari de Sant Pere i l'any 1704 havia estat sotsbatlle de la vila.

A partir de 1707, la demanda de diners, provisions i homes s'accentua i es manifesta més d'una vegada la seva situació de pobresa i misèria. Es vivia una situació molt complicada, a nivell econòmic.

Des de finals de 1708 i fins l'estiu de 1713, trobem una important presència de soldats austriacistes, sovint estrangers, alemanys, hongaresos, portuguesos, hongaresos, que transiten i s'allotgen, per Terrassa. L'obligarietat d'allotjar soldats a casa, va agreujar molt la situació econòmica de les famílies i les protestes van augmentar. També la vila comença a despoblar-se per la impossibilitat de poder fer front a les despeses de guerra. Males collites i encariment de preus van ajudar a aquest despoblament.

L'increment de la guerra

Amb la signatura del Tractat d'Utrecht el Principat de Catalunya va quedar sol en la lluita contra Felip V. El juliol de 1713 es va celebrar a Barcelona una Junta de Braços per decidir si és continuava lluitant per la defensa de les llibertats i privilegis. Els síndics terrassencs, Francesc Busquets i Mitjans i Miquel Bellver, membres del Braç Reial, van estar presents i van votar a favor de la resistència fins al final, decisió que va ser la majoritària en la Junta de Braços. És a partir d'aquesta data, que la vila de Terrassa serà també l'escenari

principal de la guerra, degut al setge que va patir la ciutat de Barcelona. Altra presència amb lligams amb Terrassa són els de Francesc de Sola de Sant Esteve i d'Oriola, encarregat de llegir el discurs inaugural d'aquella junta de Braços i que també va votar a favor de la guerra a ultrança. En canvi, els germans Josep i Antoni de Bru i Mora, dos dels grans terratinents de la vila, hi van participar però van votar en contra de la guerra a ultrança.

El 2 d'agost de 1713, els germans Josep i Antoni de Bru i Mora van ser detinguts, juntament amb el seu procurador i conseller Terrassa, Pau Busquets per una companyia d'uns 200 homes armats, dirigits per Francesc Almirall, per ordre de la Generalitat amb la intenció de portar-los a Barcelona, ja que havien fugit de la ciutat per la seva disconformitat amb la decisió que havia pres Barcelona de defensar-se fins al final de l'atac borbònic. Pau Busquets vivia en el carrer Cremat i era comerciant i conseller. Es va formar una Junta formada pels eclesiàstics i els principals prohoms de la vila, per tal de resoldre la situació i els tres hostatges foren alliberats, amb la condició de pagar una important suma de diners, després d'un cop fallit contra els segrestadors.

Saqueig, incendi i crema de terrassa

Els primers dies de setembre, la vila de Terrassa, va ser ocupada, saquejada i incendiada per l'exèrcit filipista. Tropes franco-castellanes que durant els mesos anteriors havien assetjat la ciutat de Barcelona es trobaven ara per Manresa i Vic i es dirigien cap a Terrassa seguint a una partida de catalans comandades per Antoni Berenguer. L'exèrcit filipista estava format per un destacament d'un miler d'homes a cavall i uns 3.000 soldats a peu, majoritàriament francesos, comandats pel general don Feliciano de Bracamonte. L'acompanyava el coronel empordanès, Isidro Teixidor, conegut com Pou de Jafre.

Amb la intenció d'aturar a l'exèrcit castellà, el coronel Antoni Desvall, marquès del Poal, amb tres-cents soldats de cavalleria va arribar a última hora a Terrassa, on passaren la nit acompanyats també dels fusellers del coronel Amill.

A primeres hores del dia 3 i capitanejats pel general Rafael Nebot, sortiren tots els soldats catalans de Terrassa marxant a l'encontre dels soldats franco-espanyols fins al Coll de Cardús i per trobar-se amb les tropes d'Antoni Berenguer, que ara eren perseguides per les forces d'en Bracamonte. Les forces catalanes es va dividir i es van situar en tres colls diferents. Quan les tropes filipistes arribaren a Coll Cardús i es trobaren amb els soldats catalans, prop de 2.000 homes ben parapetats i a punt d'iniciar l'emboscada, prengueren un altre camí, guiats per un habitant de les contrades i esquivaren als catalans, continuant la seva marxa cap a Terrassa

Prop de les vuit del vespre, els soldats franco-castellans arribaren a Terrassa. La primera resistència que van trobar van ser les d'alguns fadrins i gent jove. Es produeixen els primers trets i els primers morts.

Un centenar de persones, la majoria dones, es van refugiar en el convent de Sant Francesc. Quan les tropes borbòniques hi arribaren, el pare Garriga els obrí les portes i entraren soldats buscant als refugiats. Els soldats també van estar a punt de matar al pare Garriga, però els hi va ensenyar un document on jurava fidelitat a Felip V. Gràcies a aquest fet va salvar la vida.

Tot i que el pare Garriga havia demanat al General que els seus soldats custodiessin l'església parroquial van entrar i van robar provisions i objectes de valor. A primeres hores de la matinada, el pare Pere Llaurador, acompanyat de fra Francesc Casanova i del pare Garriga, va portar al convent els homes que havien estat ferits i torturats pels ocupants. Entre els auxiliats al convent, es trobava el síndic de la Vila, Francesc Tarres, que fou robat, despullat i torturat.

A les nou del vespre els ocupants ja havien pres tota la vila, i començaren a saquejar i cremar algunes cases. En una d'elles hi trobaren el canonge i jurista Josep Deona, que havia estat jutge de cort de i que s'havia refugiat a Terrassa, per abstenir-se en el conflicte. Els assaltants el trobaren malalt i el mataren a baionetades dins el llit, per que creien que no havia estat prou fidel al rei Borbó.

Amb la ciutat totalment controlada, i amb les primeres llums del dia quatre, el General Bracamonte va ordenar cremar tot el que quedava de la vila, així com el convent de Sant Francesc i l'església del Sant Esperit. El pare Garriga va haver d'implorar de genolls al peus del general, perquè no cremés Terrassa i gràcies a les seves pregàries els ocupants que no cremessin l'església ni el convent. Tot i així, es van emportar gran quantitat de queviures i menjar del seu interior. Els soldats també van assaltar l'escripcia, la casa del notari, i d'allà van saquejar una arca on es guardaven les pòlisses i rebuts de la Universitat Forana i van convertir l'arca en una menjadora per a cavalls.

El dia 5 va continuar el saqueig i el robatori de Terrassa a mans de les tropes filipistes. Dimecres al matí, 6 de setembre, el destacament abandonava la vila deixant darrera seu un rastre de destrucció, incendis, robatoris i morts i emportant-se grans quantitats d'aliments, riqueses i objectes de valor.

El balanç de l'ocupació borbònica és una vintena de terrassencs morts, les esglésies del Sant Esperit i les de Sant Pere saquejades, així com desenes d'habitatges. A més, un centenar de cases, el 35% d'habitatges de la vila van ser incendiats. Les conseqüències del saqueig i crema de Terrassa es van notar durant anys. La situació és una vila deshabitada i arruïnada.

Fins la caiguda de Barcelona, Terrassa i els seus voltants van ser escenari de diversos enfrontaments entre catalans i l'exèrcit filipista. Destacar el paper de Pere Bricfeus i Josep Busquets i Mitjans, que van servir de coronels en l'exèrcit català. Si bé no eren nascuts a Terrassa, tots dos van tenir un paper important, tant políticament com econòmicament, el primer en la Universitat de la Vila, el segon en la Universitat Forana, i des de finals de 1713, van lluitar l'anomenat exèrcit de l'exterior comandat per Antoni Desvalls.

El nou règim borbònic

A partir de setembre de 1713, Terrassa estaria controlada administrativament i militarment per l'exèrcit borbònic, que comença a exigir impostos als vilatans. Al llarg de 1714 i fins finalitzada la guerra van passar per la vila més de 12.000 soldats borbònics, sent la meitat de cavalleria, amb el cost afegit que això representa, de palla i farratge pels animals. Danys, maltractaments i abusos estan a l'ordre del dia per part de la tropa borbònica. Josep d'Alòs, assessor militar de les tropes castellanques va esdevenir la màxima autoritat.

L'activitat municipal no es va reprendre fins el 18 d'octubre de 1713. Després de reunir-se els consellers de la Universitat de la vila i de la Universitat Forana, s'acordà el pagament de les despeses que havien ocasionat els diferents allotjaments. Un mes després, la vila realitza una nova insaculació, tal hi com manava la tradició. Tot i que en algunes viles la insaculació va ser prohibida, de moment Terrassa va fer-ne la dels anys 1713 i 1714. Quan va tocar fer la de novembre de 1715 no se'n va fer i els consellers van restar en el seu càrrec fins el 21 de desembre de 1715, data de la primera convocatòria de l'Ajuntament, una nova organització d'origen castellà i que substituïa als antics Consells de la Vila.

Amb la caiguda de Barcelona, l'onze de setembre i consolidat el nou règim, la vila també va patir les noves mesures repressives. Per ordre del superintendent general de Justícia i Hisenda, José de Patiño, la vila de Terrassa, com a la majoria de poblacions catalanes, va veure al febrer de 1714, com les monedes imposada era la de Castella. També les dues Universitats van haver de fer servir exclusivament paper oficial segellat per les noves autoritats per a l'ús de tota classe d'actes, ordres, instàncies, referències...

Entre les noves obligacions que es van trobar els ciutadans de Terrassa, podem citar-ne que als consellers i jurats se'ls va prohibir l'ús de gramalles; es va prohibir trobar-se més de tres persones si no eren familiars després del toc de tambor de recollida. Es va obligar a allotjar destacaments de soldats filipistes en cases particulars, i es va obligar als vilatans a treballar en la construcció de la Ciutadella de Barcelona, mantenint amb els seus diners les despeses que s'ocasionaven. També estava prohibit la fabricació, venda i tràfic d'armes.

Amb el Decret de Nova Planta, Terrassa i Sant Pere que fins aleshores pertanyien a la Sots-Vegueria del Vallès, van ser incorporades al Corregiment de Mataró i va patir els efectes del nou impost creat especialment per Felip V, el cadastre. Un impost que era quatre vegades major del que es pagava fins llavors. Amb aquest impost es finançava el seu exèrcit. A la vila va arribar una ordre el setembre de 1716, on s'havien de publicar les primeres diligències pel cadastre sota pena de presó. Per tal de pagar les quantitats exigides, els borbònics van portar a terme, l'"apremio militar" que consistia en enviar militars per tal de cobrar deutes i impostos. Aquests militars s'allotjaven a casa dels consellers o vilatans i no marxaven fins que cobraven. A més dels diners exigits, els consellers o vilatans havien de pagar l'allotjament dels soldats.

La postguerra

Els efectes de la guerra i postguerra són clars a nivell de població. A principis del XVIII Terrassa tenia uns 2.500 habitants, (1.600 habitants per la Vila i 900 pel Terme) i els anys posteriors a la guerra, un total de 1.700 (uns 900 la Vila i uns 800 pel terme). Per tant, trobem una disminució del 32% de població pel conjunt de Terrassa, una tercera part. Aquest xifra encara és més escandalosa si només ens fixem en la Vila. Hi ha una disminució del 45%, pràcticament la meitat. En la franja d'edats entre els 13 i els 40 anys, el 35% són homes i el 65% són dones, per tant és principalment la població masculina la que pateix els efectes de la guerra, a més a més, el 30% de les famílies terrassenques són pobres. I en el conjunt total de les dones, el 10% són vídues.

Del 1719 al 1720 trobem un episodi de resistència d'antics austriacistes i a Terrassa també hi ha algun fet d'armes. En el mes de juny de 1720 les autoritats filipistes van fer redactar

una llista de les persones que des de l'any 1719 han fugit de casa seva per afegir-se a la revolta. En la llista trobem a 20 terrassencs.

Durant la segona meitat del segle XVIII un important creixement poblacional de la vila de Terrassa, mentre que l'augment de la població del terme seria poc notable, i tindria com a causa probablement el moviment migratori del terme cap a la vila. Es va produir una expansió en el conreu de cereals, motivat pel creixement demogràfic de la Vila. Progressivament a partir del darrer quart del segle XVIII la vinya ocuparia més del 60% de la superfície conreada en el terme de Terrassa, per tant, la transformació del paisatge agrícola és evident.

Pel que fa a la indústria, va costar arrencar. Es viurà uns anys de greu crisi econòmica a Terrassa. Tothom deu diners a tothom i es impossible pagar els deutes. Els impostos i els allotjaments militars són una sangria constant. Però entre la segona i la tercera dècada, Terrassa mica en mica es va recuperant. Un dels factors que va permetre el desenvolupament industrial va ser el trencament amb el passat gremial. Una sèrie de personatges es van trobar còmodes amb el nou règim i es van saber adaptar, cosa que els va afavorir pel seu propi pròsperament econòmic. Observem una sèrie de cognoms, Busquets, Galí, Parés, relacionats amb el poder polític i econòmic, just després de la guerra. Durant la segona meitat del segle XVIII, es consolida una producció tèxtil llanera terrassenca monopolitzada per un reduït grup de fabricants. No és casualitat que alguns d'aquests nous fabricants tinguessin un passat relacionat amb el nou poder borbònic just després de la guerra. La nova monarquia els va afavorir, tant política com econòmicament i això va beneficiar el seu progrés.

Marc Ferrer i Murillo